

เพลงพื้นบ้าน

ความหมายของเพลงพื้นบ้าน

เพลงพื้นบ้าน หมายถึง เพลงของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งเป็นที่นิยมเฉพาะท้องถิ่นนั้น ๆ เท่านั้น เช่น เพลงเหย่อย เป็นเพลงพื้นบ้านละแวกบ้านเก่าเมืองกาญจนบุรี เพลงอีแซว เป็นเพลงพื้นบ้านของกลุ่มจังหวัดสุพรรณบุรี เพลงเดินกำรำเคียว เป็นเพลงพื้นบ้านของบางท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

ความสำคัญของเพลงพื้นบ้าน

เพลงพื้นบ้านเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของวัฒนธรรมไทย ลักษณะของรูปแบบเพลงพื้นบ้านนั้นจะคงอนุรักษ์เป็นมรดกของสังคมไทย คงไว้ซึ่งความเป็นไทย เราสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์คติชาวบ้าน คำประพันธ์ต่าง ๆ ภาษาท้องถิ่นและเรื่องสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากินในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน เรื่องต่าง ๆ เหล่านี้สามารถเรียนรู้ได้จากเพลงพื้นบ้าน

ลักษณะของเพลงพื้นบ้าน

ลักษณะของเพลงพื้นบ้านนั้นจำแนกเป็น 6 หัวข้อ ดังนี้

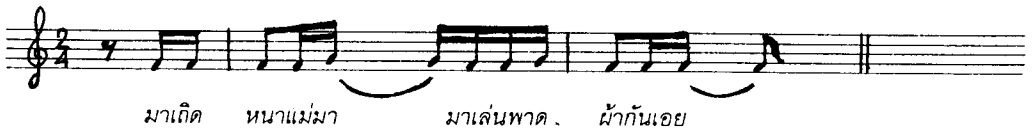
1. ลีลาทำนอง

ลีลาทำนองของเพลงพื้นบ้านนั้น เป็นท่วงทำนองสั้น ๆ วนไปวนมา ซ้ำแล้วย้อนกลับต้นใหม่เสมอที่เป็นดังนี้เพื่อสะดวกในการจดจำ ร้องซ้ำ ๆ จำง่ายเข้าใจได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวบ้านได้จดจำง่าย สืบทอดต่อ ๆ กันมาโดยการจำ ได้ยินบ่อย ๆ เข้าก็จำได้เอง ยกตัวอย่างเช่น ลีลาทำนองของเพลง "เหย่อย" ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านของอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี จัดว่าเป็นเพลงพื้นบ้านที่สั้นมาก สามารถจดจำได้ง่าย ดังนี้

(ท่อนเพลง)

(ลูกคู่)

(บทเพลงของกรมศิลปากร)

จากบทเพลงนี้จะสังเกตได้ว่า ลีลาทำนองของเพลงเหย่อยนั้น สั้นและซ้ำเปลี่ยนเสียงที่คำสุดท้ายเท่านั้น พอขึ้นเนื้อร้องใหม่ก็จะมีทำนองเหมือนเดิมไปอีกวนไปวนมาจนจบคือหมดเนื้อร้อง

2. ภาษาที่ใช้

ภาษาที่ใช้ในบทเพลงพื้นบ้านนั้นเป็นภาษาพูด

ไม่ใช่ภาษาเขียน ฟังเข้าใจง่ายไม่มีศัพท์ที่สูงที่จะต้องมาค้นหาความหมายกันอีกครั้งหนึ่ง เรียกกันว่าภาษาชาวบ้าน จากตัวอย่างบทเพลงพวงมาลัย บทหญิง ดังนี้

เอ๋ยระเหยลอยมา	ลอยมาไม่ไกล
มาถึงจะบอกว่ารัก	น้องนี้ยังหนักน้ำใจ
ไม่รู้จักหวนอนปลายตีน	ว่าบ้านพี่ทำกินกันอย่างไร

เขารักภรรยาหลายอย่าง	รักรั้งรักรารักอาศัย
จ่อแล้วก็จากรักแล้วก็จร	ทำให้น้องนอนอาลัย
จะรักน้องจริงหรือจะรักน้องเล่น	สวยเอยน้องไม่เห็นน้ำใจ
จะล้อหลอกหลวงแต่พอดวงนั้นลั่น	ได้แล้วก็ถอนคันกลับไป
จะล้อหลอกหลวงแต่พอให้น้องหลง	ได้แล้วก็วิ่งเรือนไป
พวงเจ้าเอ๋ยมาลัย	เห็นจะไม่ได้น้องเอย

(เจือ สตะเวทิน)

จากตัวอย่างบทเพลงพวงมาลัยนี้ สังเกตได้ว่าภาษานั้นเข้าใจง่าย เช่น "ไม่รู้จักหวนนอนปลายตีน" "ทำกิน" เป็นต้น

นอกจากภาษาที่เรียบง่ายแบบภาษาพูดสามารถเข้าใจได้ง่ายแล้ว ยังมีเรื่องราวสองแง่สองง่ามแทรกอยู่เสมอโดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายเช่นเดียวกัน อาจเป็นไปได้ในรูปคำผวนคำเปรียบเทียบ คำที่ใช้แทนสิ่งที่ต้องการให้ทราบ โดยเป็นคำที่ทราบกันอยู่โดยทั่วไปแล้วหรือการใช้ตัวอักษรแทนกัน เมื่อกล่าวแล้วไม่น่าเกลียดจนเกินไปแต่ก็เป็นที่เข้าใจกันได้ เช่น "จ่อแล้วก็จากรักแล้วก็จร" "จะล้อหลอกหลวงแต่พอดวงนั้นลั่น" "ได้แล้วก็ถอนคันกลับไป"

นอกจากนี้คำที่ใช้แทนสิ่งที่ต้องการให้ทราบแต่ไม่กล่าวมาโดยตรง เพราะจะทำให้ไม่สุภาพนั้นมีศัพท์เฉพาะที่นิยมเรียกกันว่า "หักข้อรอ" หมายถึงการร้องเพลงพื้นบ้านที่กล่าวถึงเรื่องสองแง่สองง่าม แต่ไม่ร้องออกมาตรง ๆ ใช้คำอื่นแทน และคำแทนนี้ก็เป็นที่เข้าใจง่ายทราบทันทีว่าหมายถึงอะไร ทำให้ผู้ฟังเกิดความสนุกสนานเพราะได้คิดตามไปด้วย เรียกว่ามีส่วนร่วมในการแสดง ดังตัวอย่างบทเพลงลำตัด ตัดตอนมาจากเทปตลับ "ลำตัดหวังเต๊ะ ชนไหนชนกัน"

หาว่าแม่ประยูรนอนอยู่บนเตียง	นะนอนเรียงอยู่เมื่อตะกี้
แกลั่นนอนกรนหลับตาปี่	แล้วกำเอี่ยวจิวสองตัว
นายหวังก็หลบเข้าไปใต้เตียง	ไปนอนเรียงห่มโล่ง
แกมหวังกำลังนอนโก้งโค้ง	ยังกำไอ้โต้งไว้หนึ่งตัว

จากตัวอย่างนี้ คำที่หักข้อรอนั้นอยู่วรรคท้ายคือคำว่า "ไอ้โต้ง" เมื่อผู้อ่านอ่านแล้วก็เข้าใจเองว่า

ไอ้โต้งนั้น หมายถึงอะไร เพราะถ้าร้องออกมาตรง ๆ จะน่าเกลียด ไม่สุภาพ ถ้าใช้คำว่า ไอ้โต้ง แทนก็จะดูตลกดี

นอกจากคำประเภทที่เรียกว่า "หักข้อรอ" แล้ว ยังมีคำที่เรียกว่า "เนื้อแดง" หรือ "เนื้อแดง ๆ" ที่มักได้ยินคนพูดกันติดปากเสมอว่า "ลำตัดคณะนี้ร้องแบบเนื้อแดง ๆ" ผู้ได้ยินได้ฟังก็ทราบได้ทันทีว่า มีการร้องแบบถึงอกถึงใจคนดูคนฟัง คำที่จะใช้คำแทนก็ไม่ใช้ร้องกันออกมาล้วน ๆ อย่างใจครีมีผู้ฟังที่นิยมชมชอบแบบนี้ ถ้าได้ฟังก็จะถึงอกถึงใจ การร้องเล่นแบบเนื้อแดงนี้ มักแสดงตอนช่วงดึก ๆ ที่เหลือแต่ผู้ชมที่เป็นผู้ใหญ่ ถ้าตอนหัวค่ำมีเด็ก ๆ มาดู ก็ร้องแบบหักข้อรอ ดังตัวอย่างบทเพลงพิชฐาน ที่ร้องแบบเนื้อแดงดังนี้

(ชาย) พิชฐานเอย มือลูกถือพานพานดอกชะอม
 จมูกขอให้แนบแต่แก้ม สองมือขอให้แนมไปด้วยนม

(จากชาวบ้าน ต.เขาทอง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์)

การที่เพลงพื้นบ้านมีการร้องแบบหักข้อรอหรือเนื้อแดงนี้ คนส่วนมากคิดว่าเป็นเรื่องลามก อนาคตพวกนักวิพากษ์วิจารณ์กันไปต่าง ๆ นานา ทำให้เกิดความเสื่อมของวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้าน การเข้าใจผิดแบบนี้ ทำให้เพลงพื้นบ้านสูญหายไป

เรื่องเพศในเพลงพื้นบ้านนี่ถือเป็นเรื่องธรรมดาในชีวิตประจำวัน แฝงความเชื่อที่ว่า การพูดจาแบบนี้แล้ว ผีจะเกลียด จะตายช้า หรือความเชื่อในการเปลี่ยนชื่อคนป่วยไข้อยู่ ๆ ให้มีชื่อที่น่าเกลียดแล้วจะหายป่วยหายไข้ เช่น อีหอย อีหมู อีหมา เป็นต้น

3. ลักษณะคำประพันธ์

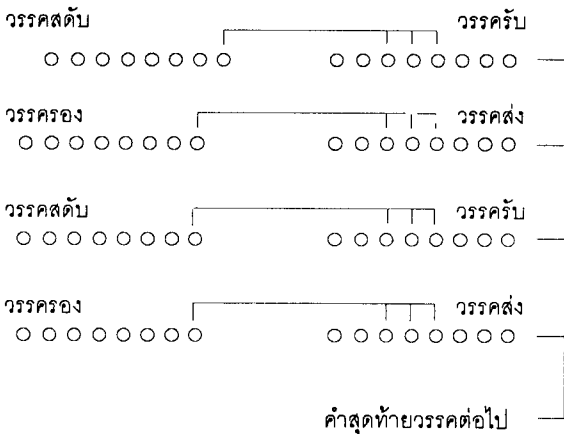
วรรณกรรมเพลงพื้นบ้านนั้น เป็นวรรณกรรมที่เรียกกันว่า "วรรณกรรมมุขปาฐะ" ที่สามารถถ่ายทอดปรัชญาความนึกคิดของชาวบ้านได้อย่างใกล้เคียงความเป็นจริงที่สุด มีนักปราชญ์บางท่านได้กล่าวถึงเพลงพื้นบ้านว่าเป็นวรรณกรรมล่องลอย สืบทอดโดยการได้ยินได้ฟังต่อ ๆ กันมา จดจำจากปู่ย่าตายาย สืบทอดมาทางลูกหลาน และเรียกกวีที่คิดค้นเพลงเหล่านี้ว่า "กวีมุขปาฐะ" กวีเหล่านี้ใช้คำประพันธ์ประเภท

ร้อยกรอง บทกลอนต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนไทยเรานั้นได้ชื่อว่าเจ้าบทเจ้ากลอน มีคำพูดที่ใช้คล้องจองกัน จึงมีคำพังเพยสุภาษิตสอนใจ ที่เป็นคำคล้องจองกัน เช่น

'ไถ่ถามเพราะขน	คนงามเพราะแต่ง'
'หวานเป็นลม	ขมเป็นยา'
'ไม่เห็นน้ำตกระบอ	'ไม่เห็นกระรอกโก่งหน้าไม้'
'น้ำมาปลากินมด	น้ำลดมดกินปลา'
'คบคนให้ดูหน้า	ซื้อผ้าให้ดูเนื้อ'
'คบคนพาลพาลพาไปหาผิด	คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล'

จะเห็นได้ว่าคำพังเพยเหล่านี้ มีคำคล้องจองกัน เป็นลักษณะที่คนไทยมีอยู่ในนิสัยเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ดังนั้นร้อยกรองในบทเพลงพื้นบ้านจึงเป็นเรื่องปกติธรรมดาของคนเจ้าบทเจ้ากลอน

กลอนเพลงพื้นบ้านส่วนมากเป็นลักษณะกลอนแปดที่เรียกว่ากลอนแปดหัวเดียวดังแผนผังกลอนต่อไปนี้

จากแผนผังกลอนแปดหัวเดียวนี้สังเกตได้จากการโยงสัมผัสที่ทำยวรรครับและวรรคส่งจะต้องมีคำเสียงเดียวกัน จึงเรียกว่า "กลอนแปดหัวเดียว" ดังตัวอย่างบทเพลงอีแซวชุดตีหมากผัว จากหนังสือเพลงปฏิพากย์ของ สุกัญญา สุขฉายา ดังนี้

(ชาย)
 เมียน้อยอย่าหวังเมียบลวงอย่าหึง จะอ้อจะอึ้งกันไปท่าไม
 ขึ้นไปบนเรือนมีสองหลัง ไ้แม่ร้อยชั่งน้องอย่าเสียใจ

เรือนตะวันตยกให้เมียบลวง จะมาหึงหงกันท่าไม
 เรือนตะวันออกบอกให้เมียน้อย อนิจจาแม่แถมช้อยนะแม่ชื่นใจ
 ที่จะมาเป็นคนห้ามกลาง อยู่ระหว่างเขาควาย
 ถ้าใครไม่เชื่อพี่ของดิจะทิ้งน้ำ เมียใครรักให้เขาตำตามไป

นอกจากคำประพันธ์ที่มีลักษณะเป็นกลอนแปดหัวเดียวแล้ว ยังมีลักษณะคำประพันธ์ชนิดอื่น ๆ ส่วนมากไม่เหมือนกัน รูปแบบของกลอนกานท์ที่มีแผนผังไว้แต่เดิมอาจเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสม เรียกว่าได้ว่าเป็นลักษณะของกลอนแบบพิเศษ บางบทเพลงมีลักษณะคล้ายร้อย บางบทเพลงมีลักษณะคล้ายบทดอกสร้อย เช่นพวกเพลงกล่อมเด็ก บางบทสัมผัสง่าย ๆ บรรทัดเดียวจบก็มี

คำประพันธ์ดังกล่าวมาแล้วจัดเป็นลักษณะเฉพาะของเพลงพื้นบ้าน แต่ละชนิดอาศัยความเรียบง่ายคล้องจองกัน ซึ่งจะเห็นได้ในตัวอย่างแต่ละบทเพลงที่จะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

4. เรื่องราวในบทเพลง

เรื่องราวที่มีในบทเพลงพื้นบ้านนั้น เป็นเรื่องราวในชีวิตประจำวัน การทำมาหากิน ความเป็นอยู่ เรื่องในครอบครัวผัวเมีย เมียบลวงเมียน้อย รวมทั้งความเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความเชื่อว่าชาติหน้ามีจริง

จากความเชื่อประกอบกับเรื่องราวในชีวิตประจำวัน ได้มาเป็นเรื่องราวในบทเพลงพื้นบ้านโดยทั่วไป มีลักษณะของบทเพลงเป็นเพลงปฏิพากย์ ซึ่งหมายถึงบทเพลงที่มีการร้องโต้ตอบกันระหว่างชายและหญิง ส่วนใหญ่จะเป็นการเกี่ยวพาราสี ซึ่งจะมีจุดเด่นสำคัญที่สำนวนโวหาร และการชิงไหวชิงพริบกัน

การดำเนินเรื่องราวในบทเพลงพื้นบ้านนั้น จะเริ่มผูกเรื่องตามกระสวนที่นิยมกันดังนี้

- ไหว้ครู
- เกริ่น หรือปลอบ
- ประ หรือทักทาย
- ผูกรัก
- สู้ขอ
- ลักหาพานี้

- ชิงჭู หรือตีหมากผั่ว
- บทลาจาก

การดำเนินเรื่องตามกระสวนที่นิยมนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมของสถานที่ โอกาส และเวลา ไม่จำเป็นต้องเล่นจบตั้งแต่แรกไหว้ครูถึงชิงჭูหรือตีหมากผั่ว อาจตัดตอนเล่นตอนใดก็ได้ตามความเหมาะสมดังกล่าวแล้ว แต่จำเป็นต้องมีการไหว้ครูก่อนเสมอไม่ว่าจะเล่นสั้นหรือยาวเพียงไร ทั้งนี้ตามความเชื่อของคนเราที่ว่า การระลึกถึงครูบาอาจารย์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจะทำให้เกิดสิริมงคลแก่ตนเอง จะทำอะไรก็จะไม่ติดขัด คล่องแคล่ว ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้ เป็นต้น การร้องไหว้ครูนี้ฝ่ายชายจะเริ่มก่อนแล้วฝ่ายหญิงจึงร้องขึ้นบ้าง

นอกจากการร้องเล่นเป็นเรื่องเป็นราวแล้ว ยังมีการร้องแบบอื่น ๆ อีกเช่น ร้องซักถามความรู้ที่เรียกกันว่า "ซักพระไตรปิฎก" หรือถามเรื่องอื่น ๆ บางเพลงก็ว่ากันเรื่องการเมือง หรือบางทีก็การมั่ง ขุดคุ้ยเอาเรื่องไม่ดีของอีกฝ่ายมาประจานกันให้ผู้ชมได้สนุกสนานเรียกว่า "ได้ฮา" ถ้าฝ่ายไหนร้องแล้วได้ฮามากก็แสดงว่าถูกใจคนดู หรือถึงใจพระเดชพระคุณ ถ้ามีการแสดงประชันขันต่อกันละก็ คณะใดที่ได้เสียงฮามากก็จะชนะได้รางวัลไป

5. การแทรกคติสอนใจ

ในบทเพลงต่าง ๆ มีคติสอนใจแทรกอยู่เสมอ ซึ่งชี้ให้เห็นได้ว่าคนไทยนั้นนิยมแทรกคติไว้สอนคน ไม่ว่าจะในเรื่องใด ดังตัวอย่างบทเพลงช้อยที่กล่าวถึงการพูดจริงทำจริงเป็นสิ่งที่ดี ดังนี้

ถ้าตกลงปลงใจเรามาได้กันจริงจริง	ที่ไม่ทอดทิ้งพี่ไม่วิ่งไปไหน
จะเข้ามุ้งครอบมิดจะนอนชิดอยู่กับหล่อน	ไปจนเข้ากองฟอนเป็นเชื้อไฟ
พูดจริงทำจริงล้วนแต่สิ่งความสัตย์	ได้น้องไม่ให้พลาดพลัดกลัวจะไม่ปลอดภัย
..... ฯลฯ	

อีกสำนวนหนึ่งในด้านการเปรียบเทียบ

พูดถึงเรื่องผู้ชายมีอยู่หลายประเภท	ถ้าหญิงใดไม่สังเกตเหตุการณ์เกี่ยวกับชาย
แต่งตัวภูมิ ๆ ทำเป็นหนุ่มเจ้าชู้	ตามสังเกตเหตุสุดจะสู้ไม่ได้
พูดจาสลหยอกหยิกหยอขยี้ขยี้	ทำสะกิดสะเกาเหมือนอย่างหมาหยอกไก่
หญิงใดรู้ไม่ทันขึ้นขันเข้าไปรัก	นานไปจะออกหักเข้าไปนั่งร้องไห้
กว่าจะกลับตัวได้จนเสียคนจนเจ็บ	พวกเจ้าเล่ห์ซ่อนเล็บวันแต่ไม่มีลาย

8. โอกาสในการร้องเล่นเพลง

เพลงพื้นบ้านนั้นร้องเล่นกันในหลายโอกาสทั้งงานบุญ งานกุศล ในเทศกาลต่าง ๆ และไม่มีเทศกาลเล่นได้เพื่อความสนุกสนานของทุกโอกาส สามารถแยกได้ดังนี้

8.1 ร้องเล่นเพื่อความสนุกสนาน

โดยนิสัยคนไทยรักความสนุกสนาน และมีอารมณ์ขัน โอกาสในการร้องเล่นเพลงพื้นบ้านเพื่อความสนุกสนานนั้นมีอยู่บ่อย ๆ ซึ่งสามารถเล่นได้ตามความพอใจ แต่ก็ขึ้นอยู่กับบทเพลงต่าง ๆ ซึ่งมีบางเพลงที่ใช้เฉพาะด้าน สำหรับเพลงที่ร้องเล่นเพื่อความสนุกสนานนั้นยกตัวอย่างได้ ดังนี้

เพลงพวงมาลัย เพลงยั่ว เพลงช้อย เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เป็นต้น ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่างเพลงพวงมาลัย

นายบุญชู และนางทองเลื่อน คุณพันธุ์ ต.พนมทวน อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี
วันเสาร์ที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2524
เทพ เอนก นาวิกมูล หมายเลข 476

เพลงพวงมาลัยเร็ว หรือแบบสั้น

บุญชู เอย ลอยมา
ลอยมาแต่ท้ายทวน (รับซ้ำหมด)
น้องช่างรำหยดรำย้อย
เช่นหิ่งห้อยชมสวน
ภัสดาน้ำนาวล
มาเมื่อจวนเย็นเอย (รับซ้ำหมด)
ทองเลื่อน เอย ลอยมา
ลอยมาแต่ท้ายทวน (รับซ้ำหมด)
ช่างรำหยดรำย้อย
ไปอย่างหิ่งห้อยชมสวน
ภัสดาน้ำนาวล
ไม่ได้ครี้นवलแล้วเอย (รับซ้ำหมด)
บุญชู เอย ลอยมา

มาแต่ดอนจิว (รับ)
เสียดายแต่แหวนที่สวมก้อย
เมื่อไรจะลอมมาหานี้
เจ้าน้อยดอนจิว
ปลิวไปตามลมเอย (รับ)

ทองเลื่อน เอย ลอมมา
ลอมมาแต่ดอนจิว (รับ)
เสียดายแต่แหวนมีพลอย
เมื่อไรจะลอมมาหานี้
หนุ่มน้อยดอนจิว
ลอมไปตามลมเอย (รับ)

บุญชู เอย ลอมมา
มาแต่เขาศิรินทร์ (รับ)
ถ้าที่เป็นนกเป็นกา
ตัวที่จะพาน้องบิน
กันเขาศิรินทร์
ไม่ให้ตกดินเลยเอย (รับ)

ทองเลื่อน เอย ลอมมา
แต่เขาศิรินทร์ (รับ)
พี่เป็นนกเป็นกา
ไม่ให้พี่พาน้องบิน
พอกินข้าวหม้อทอง
พี่มาลิมน้องหม้อดิน
กินแล้วก็กิน
กินแล้วอย่านินทาเอย (รับ)
(ร้องไว้ทั้งสิ้นเพียงเท่านี้)

เพลงพวงมาลัยช้า หรือแบบยาว

บุญชู เอย ลอมมา
ฉันจะว่าเป็นพวงมาลัย
ลูกคู่ เออระเหยลอมมา
ฉันจะว่าเป็นพวงมาลัย
บุญชู ยกมืออง ๗ ร้องขอขมา
คุณลุงคุณป้า คุณนาย
ผมไม่ใช่เพลงหัด เพลงหา
ลักจำเขามาว่ากันได้

ผมลักเขาจำ ขโมยเขาจำ
คนละคำสองคำพอร้องได้ไม่คล้อง
ก็สมอบกพร่องไม่มีเม็ดพราย
พวงเอยมาลัย
ฉันจะบรรยายความเอย

ลูกคู่ พวงเอยมาลัย
ฉันจะบรรยายความเอย
บุญชู เออระเหยลอมร่อน
ผมจะขอซื้อเป็นพวงมาลัย
(รับซ้ำหมด)

๗๑

ตัวอย่างเพลงยั่ว

นายบัวเผื่อน โพร้พักตร์ นายไสว วงษ์งาม นายเผ่า
สุดสุวรรณ แม่บัวผัน จันทรศิริ แม่บุญมา สุดสุวรรณ
จ.อ่างทอง และสุพรรณบุรี
วันพุธที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2526
เทปวิชาการศูนย์สังคีตศิลป์ โครงการสัมมนาพ่อเพลง
แม่เพลง ครั้งที่ 8

บัวเผื่อน กระตั่วกระเตี้ย
กระต่ายติดหล่ม แอ แะ แอ แะ
บัวผัน เสียมและแะเยะหน่อกล้วย
สาว ๆ สวย ๆ มารำเสยและ
อีหนูสู้เขา
เพราะเราเคยเล่น (ซ้ำหมด)
อย่าเข้ามาใกล้
ตีบให้กระเด็น
(ลูกคู่รับ ไฮโยพ่อแก้ว ไฮยาพะยวบ
เมย เมยเยย เยยเยย)

บัวเผื่อน หงส์เอ้ย
แม่ชื่นใจเอ้ย
ไมโน่นไมนี่
กับพี่บ้างเลย
เห็นพี่คนจน
แม่คนสวยเอย
ฝั่งขี้
ไม่มีสวยเอย

	(ไฮโยพ่อแก้ว ไฮยาพะยวบ เผย เผยเยย เยยเยย)	(ไฮโยพ่อแก้ว....) ฯลฯ
บัวผัน	หงส์เอ๋ย แม่ชื่นใจเอ๋ย (ซ้ำหมด)	ตัวอย่างเพลงน้อย
บุญมา	ไมโน่นไมนี่ กับพี่บ้างเลย ตอนไว้ ๆ เอาไปบ้านเรา เอาไปได้ถุน ไปขุนน้ำข้าว ขโมยมันมา ได้พากันเห่า (ไฮโยพ่อแก้ว ไฮยาพะยวบ เผย เผยเยย เยยเยย)	นายไสว วงษ์งาม นายบัวเฟื่อน โพธิ์พักตร์ แม่บัวผัน จันทร์ศรี ยายทองอยู่ รักษาพล ยายทองหล่อ ท่าเลทอง ยายชื่น ทับสี่สด จาก จ.สุพรรณบุรี จ.อ่างทอง จ.นครนายก จ.พระ นครศรีอยุธยา และกรุงเทพฯ วันเสาร์ที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2524 รายการ 'เพลงน้อยเต็มฉบับแบบโบราณครั้งที่ 1' จัดโดย กลุ่มศึกษาเพลงพื้นบ้าน และศูนย์สังคีตศิลป์ เทพศูนย์สังคีตศิลป์ รายการพิเศษ แสดงการร้องไห้วคู้ ร้องเกริ่น และการเชื่อมเข้าบทประ บทไห้วคู้ชาย (ไห้วพระ ไหว้วพ่อแม่ก่อน แล้วจึงไห้วคู้ที่เคารพ จะยกมาเพียงอย่างละเล็ก ๆ น้อย ๆ) โองไอ เอ็งเอย มือของลูกสิบนิ้วจะประนม กรก้มเหนือเศศ ลูกจะไห้วเทวัญชั้นเทเวศ อีกทั้งเทพไทเอัยในไพรวัลย์ ลูกจะไห้วลายลักษณ์อักษร ขอให้มาปกกรป้องกัน เอยกาย (รับ ลูกจะไห้วลายลักษณ์อักษร (ซ้ำ) ขอให้มาปกกรป้องกัน (ซ้ำ) กายชา...ขัดซ้ำ...) ไห้วพระพุทธที่ล้ำ ไห้วพระธรรมที่เลิศ ไห้วพระสงฆ์องค์ประเสริฐ ท่านเป็นยอดวิเศษ ขอให้ลวงทะเลเอัยปรุไปรุ่ง ปัญญาลูกอย่างองค์พระเมต เอยไตรย (รับ ขอให้ลวงทะเลปรุไปรุ่ง (ซ้ำ) ปัญญาลูกอย่างองค์พระเมต (ซ้ำ) ไตรยชา...ขัดซ้ำ...)
บัวเฟื่อน	ตอนไว้ ๆ เอาไปบ้านเรา เอาไปหุงข้าว ให้แม่เรากิน ถ้าหุงไม่ดี จะตีให้ดิ้น (ไฮโยพ่อแก้ว....)	
บุญมา	เจ้าหนุ่มเมียมี่ วันนี้ก็มา (ซ้ำหมด) เอาเมียไปต้ม ไปต้มหน้าหมา มาหาเอาใหม่ ไม่ได้แล้วว (ไฮโยพ่อแก้ว....)	
บัวเฟื่อน	ตอนไว้ ๆ เอาไปบ้านเรา เอาไปหุงข้าว ให้แม่เรากิน ถ้าหุงไม่ดี จะตีให้ดิ้น ถ้าหุงไม่สุก ขยุกกลงดิน	

ฯลฯ (ขอตัดไปยังบทที่ไหว้พ่อแม่)

คุณพระยกไว้ ลูกจะถอยมาไหว้

คุณบิดรมารดา

เมื่อลูกอยู่ในครรภ์

แม่อีกยังมีจิตคิดสละ

ครั้งจะรับประทานอาหารเผ็ดร้อน

แม่อีกกลัวเลือดก้อนของลูกจะละลาย (รับ)

ครบกกำหนดคนเราได้เก้าเดือน

เมื่อจะคลอดเคลื่อนออกมาเป็นตัว

ไอ้แม่เจ้าประคุณทูนหัว

แม่อีกยังมีจิตคิดเสนา

แต่พอหัวถึงฟากปากร้องแว้

เลยยายหอมตำแยโตดคว่า เอยไว้ (รับ)

แล้วจึงยกกุมารนี้ลงใส่อ่าง

แม่อีกซัดสีล้างกาย

อีกทั้งน้ำซุ่น ๆ แม่ไม่ให้อาบ

ทั้งขมิ้นหยาบ ๆ ไม่ให้ทา

แม่อีกกวาดยาหอมและยาเขียว

ไปจนรอดปากเหยี่ยวปากกา

อีกทั้งกล้วยอม ๆ ปลอมข้าวบด

ก็ไม่ให้ลูกนี้อดสักเวลา

จึงยกลูกบรจลงใส่เปล

ร้องว่าไอละเห่ เอละซา เอยไกว (รับ)

ฯลฯ (ต่อไปจะตัดไปยังบทไหว้ครูโดยตรง)

มะอะอุทุขัง ลูกได้ตั้งขึ้นเป็นความเพียร

จึงได้เกิดเป็นข้อต่อเป็นเขียน

ลูกจึงได้มีคำแก้ไข (เอ้ชา เอ้ชา ซา ซ้า ฉาดซา)

ลูกจะไหว้ครูลาวลงไปกล่าวกลับ

ถอยลงมาค้ำบัลครุไทย

ไหว้ครูชิงครุฉาบ ครุกรับครูกอง

ครุทำนันท่านองสอนให้

ครุสอนให้เล่นครุสอนให้รำ ครูระบำครึ่งท่อน

จะไหว้ครูเพลงแต่ก่อน ตบไก่อ

หมดไปทั้งสามสิบสองครู

ขอให้มาลึงสู่เข้าดลใจ (เอ้ชา)

ตัวอย่างเพลงเกี่ยวข้าว

จากหนังสือ "ลัทธิธรรมนิยมต่าง ๆ ภาคที่ 25 เรื่อง
การเล่นเพลง หน้า 182 - 183

คว่าเกิดหนาแม่คว่า ธิบตะบึงให้ถึงคันทนา
จะได้พุดจากันเอย

เกี่ยวเกิดหนาแม่เกี่ยว ออย่ามัวแลมัวเหลียว
เคียวจะบาดมือเอย

เกี่ยวข้าวแม่ผาย ผักบั้งหญ้าหวาย
พันที่ปลายกำเอย

คว่าเกิดหนาแม่คว่า ผักบั้งสันตะวา
คว่าให้เต็มกำเอย

ตัวอย่างเพลงเต้นกำรำเทียว

ชาวบ้านสระทะเล ต.ย่านมัทรี อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
วันอาทิตย์ที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2523

เทพ เอนก นาวิกมูล หมายเลข 324

ได้มาภายหลัง โปรดเปรียบเทียบกับฉบับกรมศิลปากร
ชาย เอย...เอ้ยมา (ฉาดซา) แม่มา (ฉาดซา) เอ้มา
(ฉาดซา) แม่มา (ฉาดซา) เอ้ยมา (ฉาดซา) แม่มา
(ฉาดซา) เดินกำย่าหญ้า กันในนานี้เอย
(ลูกคู่รับพร้อมกัน เออ เอย นีเอย มาเดินกำย่าหญ้า
กันในนานี้เอย เอ้ว...)

ชาย เอ้ยมาแล้วเอย (เอ้ว...) เอ้ยมา (ฉาดซา) (รับ
ฉาดซาไปเรื่อย ๆ ซึ่งต่อไปนี้จะเขียนเป็น , ไว้)
แม่มา, เอ้ยมา, แม่มา, ที่เรียกน้องก็อย่าเน้น,
พี่เชิญ, น้องก็อย่าช้า, จวนเวลา ได้เวลา ให้ลูก
ขึ้นมา วงเอย
(เอ้อเอยวงเอย จวนเวลา ได้เวลา ให้ลูกขึ้นมา
วงเอย เอ้ว...)

ชาย เอ้ยมาเถิดเอ๋ย (เฮ้ว...) เอ้ยมา, แม่มา, เอ้ยมา, แม่มา, ถ้วนจบ, ครบสาม, แม่งาม, มาว่า, ถ้วนจบ, ครบสาม, แม่งาม, จงมาว่า, หนูคนไหนจะไปกับข้าให้ลุกขึ้นมาวเอ๋ย

(รับทวนซ้ำดังที่แสดงให้เห็นใน 2 บทแรก)

หญิง เอ้ยมาแล้วเอ๋ย (ฮิ้ว...) เอ้ยมา, พ่อมา, มาริมา, พ่อมา, มาหรือ, มาแล้ว, มาหรือ, ยอดกะไท ไบกะทือ (โย่น ๆ โย่น ๆ พีบตะละลัก...) พอถึงมือ ไปเอ๋ย (รับ)

ชาย ไปกันเถิดเอ๋ย (ฮิ้ว...) เอ้ยไป, แม่ไป, เอ้ยไป, แม่ไป, โจ๊ะทิ้งกะทิ้ง (เอาละวา โจ๊ะทิ้ง กะทิ้งทิ้ง) จับวัวขี่ควาย กระจ่ายขี่ลิง เอาละโจ๊ะทิ้ง กะทิ้งทิ้ง เอาวะโจ๊ะทิ้งกะทิ้งทิ้ง...เอ้ยไป, แม่ไป, ชมนกกันที่ในป่า ชมพฤกษากันที่ในไพร, ชมนกกันที่ในป่า ชมพฤกษากันที่ในไพร ไปชมละมั่งกวางทราย เรไร นวลเอ๋ย (รับ)

หญิง เอ้ยไปเถิดเอ๋ย (ฮิ้ว...) เอ้ยไป, พ่อไป, ไปหรือไป, พ่อไป, เสียงสะท้านห้วนไหวเรไรครวญเอ๋ย (รับ)

ชาย เดินกันเถิดเอ๋ย (ฮิ้ว...) เอ้ยว่า, แม่เดิน, เอ้ยเดิน, แม่เดิน, พาน้องไปเดินขึ้นโคก, โพระดกร้องเกริ่น (ลูกคู่ซ้อน ซัดฉ่า ชะฉ่าซัดซา ๆ ๆ เอาละ โจ๊ะทิ้งกระท่อมทิ้ง เอาวา โจ๊ะทิ้งกระท่อมทิ้ง จับวัวขี่ควาย กระจ่ายขี่ลิง จับวัวขี่ควาย กระจ่ายขี่ลิง) เอ้ยเดิน, แม่เดิน, พาน้องกระไรขึ้นโคก โพระดกมันร้องเกริ่น, พาหนูน้องไปท้องพะเนิน ชมเล่นให้เพลินใจเลย (รับ)

หญิง เอ้ยเดินกันเถิดเอ๋ย (ฮิ้ว...) เอ้ยเดิน, พ่อเดิน, เดินรีเดิน, พ่อเดิน (ซัดฉ่าชะฉ่าซาซา ๆ ๆ เอาวะ โจ๊ะทิ้งกระท่อมทิ้ง ๆ จับวัวขี่ควาย กระจ่ายขี่ลิง เอาวะ โจ๊ะทิ้งกระท่อมทิ้ง) เอ้ยเดินรีเดิน, พ่อเดิน, จะพาหนูน้องไปท้องพะเนิน ระหกระเหินจริงเอ๋ย (รับ)

๗๙

6.2 ร้องประกอบการทำงาน

ในสมัยก่อน อาชีพการทำนาเป็นอาชีพหลัก

ของคนไทย ซึ่งจะต้องใช้กำลังคนเป็นจำนวนมาก มาช่วยกันในการเก็บเกี่ยว เรียกว่า "ลงแขก" การทำนานั้นมีขั้นตอนต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่ เตรียมดิน ไถนา หว่านข้าว ดำนา จนกระทั่งถึงขั้นตอนสุดท้าย เมื่อข้าวออกรวงและสุกเหลืองอร่ามทั่วท้องทุ่งก็ต้องมีการเก็บเกี่ยว เจ้าของนาก็จะป่าวร้องเพื่อนบ้านมาช่วยกันลงแขกเกี่ยวข้าว แล้วเก็บฟ่อนข้าวที่เกี่ยวข้องแล้วมากองรวมกันไว้ในลานนวดข้าว ซึ่งลานนวดข้าวนี้ก็ต้องมีการเตรียม "ย่ำระแหง" ดินที่แตกให้เรียบร่อย แล้วนำฟ่อนข้าวมากองไว้กลางลาน ทำการนวดข้าวโดยมีการร้องเพลงประกอบการทำงานเพื่อความสนุกสนาน ไม่น่าเบื่อหน่าย และให้มีจังหวะประกอบในการทำงานให้คล่องแคล่วว่องไว หนุ่มสาวได้ใกล้ชิดกันในการทำงานเป็นส่วนมาก เพราะในสมัยก่อน ผู้ชายต้องไปเรียนหนังสือที่วัด ผู้หญิงต้องอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน

เพลงที่จะร้องประกอบการทำงานก็มี เพลงสงฟางหรือเพลงพานฟาง เพลงสงค่อลำพวน และเพลงชักกระดาน เพลงเหล่านี้ก็จะร้องต่อเนื่องกันไปตามกระบวนการ หรือขั้นตอนของการทำงาน ดังตัวอย่างเพลงสงฟางดังนี้

สงเออะนะแม่สง (ซ้ำ) แม่สูงตะลิวคิ้วโค้ง
มาช่วยกันสงฟางเอ๋ย

6.3 ร้องในโอกาสเฉลิมฉลองในงานนักขัตฤกษ์ และงานเทศกาลประจำปีของจังหวัดต่าง ๆ

โอกาสของการเฉลิมฉลองมีอยู่ทั่วไปในทุกจังหวัดของประเทศไทย ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป บางครั้งมีตรงกัน เมื่อมีการเฉลิมฉลอง ต้องมีการละเล่นที่สนุกสนานมาประกอบเสมอ เพื่อให้เกิดความยิ่งใหญ่หรือเป็นธรรมเนียมประเพณีสืบต่อกันมาและที่น่ายินดีคือเพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยไว้

เพลงที่นิยมร้องเล่นเพื่อเฉลิมฉลองนั้นก็มียุ่ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จังหวัดใดเป็นแหล่งกำเนิดการละเล่นใดเพลงพื้นเมืองใดก็จะนำมาแสดงเช่น จังหวัดกาญจนบุรีถ้าจะมีการเฉลิมฉลอง ก็จะจัดให้มีเพลงเหย่อย เพราะเพลงเหย่อยมีแหล่งกำเนิดที่จังหวัด

กาญจนบุรี เพลงเรือก็จะเล่นเป็นงานประจำปีของ
จังหวัดอยุธยา เพลงอีแซวกีจะเล่นในงานของจังหวัด
สุพรรณบุรี เพลงร่อยพรชามีการร้องในโอกาสงาน
เทศกาลเข้าพรรษาของจังหวัดปทุมธานี เป็นต้น

เพลงที่ใช้ร้องเล่นกันในโอกาสที่มีพิธีการต่าง ๆ
นั้น บางพิธีการต้องมีการร้องเพลงพื้นบ้านพื้นเมือง
ประกอบ เพื่อความศักดิ์สิทธิ์และเกี่ยวข้องกับความสำเร็จ
ถือต่าง ๆ เช่น ความเชื่อถือเกี่ยวกับการทำดีได้ดี ทำ
ชั่วได้ชั่ว ความเชื่อเกี่ยวกับโลกหน้าชาติหน้าว่ามีจริง
และการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น พวกเพลงพิธีฐาน
การขอฝนโดยพิธีแห่นางแมว และเพลงรำผีต่าง ๆ ดัง
ตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่างเพลงเหย่ย

นายบุญชู นางทองเลื่อน คุณพันธุ์ และคณะ ต.
พนมทวน อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี
วันเสาร์ที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2524
เทป เอนก นาวิกมูล หมายเลข 474
คัดมาเพียงบางส่วน

ชาย สวัสดิ์ทุกท่าน ที่มาในงานนี้เอย
ลูกคู่ สวัสดิ์ทุกท่าน ที่มาในงานนี้เอย...
หญิง ก้มเกล้ากราบกราน เคารพท่านยังเอย
ลูกคู่ ก้มเกล้ากราบกราน เคารพท่านยังเอย...
ชาย ยกมือขึ้นไหว้ ผมขออภัยเกิดเอย
(รับทวนซ้ำเรื่อยไปทุกครั้ง)
หญิง แบบรำคำร้อง เป็นทำนองเก่าเอย
ชาย รำเหย่ยเมืองกาญจน์มาช่วยงานท่านเอย
หญิง ทั้งร้องและรำ วัฒนธรรมไทยเอย
ชาย ผิดพลั้งอย่างไร โปรดให้อภัยเกิดเอย
หญิง ที่รำเป็นคู่ เพื่อดูให้งามตาเอย
ชาย ทั้งทำนองร้องรำ ยังไม่ชำนาญเอย
หญิง ผู้ใดใครรำ ไม่ให้ล่วงล้ำกันเอย
ชาย รำเหย่ยบทร้อง จังหวะกลองยาวเอย
หญิง คณะครูหัดไว้ รำของไทยเราเอย
ชาย หญิงชายรำง่าย ตามบทนำร้องเอย
หญิง ลูกฟังหัดใหม่ ไม่เข้าใจรำเอย

ชาย ลูกคู่ว่าข้า ตามบทนำนั้นเอย
หญิง รักษาประเพณี แบบอย่างที่ดีไว้เอย
 ฯลฯ

ตัวอย่างเพลงเรือ

นายบัวเผื่อน โปธิ์พัคตร์ นายไลว วงษ์งาม นายเผ่า
สุดสุวรรณ แม่บัวผัน จันทร์ศรี แม่บุญมา สุดสุวรรณ
และลูกคู่

จาก จ.อ่างทอง และ จ.สุพรรณบุรี
วันศุกร์ที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2522
เทปศูนย์สังคีตศิลป์ รายการครั้งที่ 11
เพลงเรือชุดตีหมากผัว

ไลว เอยแต่พอเรียกก็ขานแต่พอรานก็เกริ่น
สาวน้อยเลยไม่เนิ่น (ฮ้ำฮั) นานช้า
ดีแล้วแม่คุณแม่คุณช่างจุนใจเจือ
แม่หนูช่างแม่ใจเฝือ (ฮ้ำฮั) พวกข้า
แต่พอเรียกก็ขานแต่พอรานก็เล่น
ถ้าเป็นม้าน้ำมันคงเผ่น (ฮ้ำฮั) จริงพับผ่า
ข้านี้กชอบขอบใจน้องช่างอาศัยอาชา
ฉันเสียใจเป็นกอนึกว่าน้องไม่มา
พบพี่เมื่อเวลา...คนเอย...
(รับ พบพี่เมื่อเวลาคนเอย
ฉันเสียใจเป็นกอนึกว่าน้องไม่มา
ฉันเสียใจเป็นกอนึกว่าน้องไม่มา
พบพี่เมื่อเวลาคนเอย)

ตัวอย่างเพลงอีแซว

1. นายบัวเผื่อน โปธิ์พัคตร์, แม่บัวผัน จันทร์ศรี, แม่
บุญมา สุดสุวรรณ พื้นเดิม จ.อ่างทอง
วันพุธที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2526
เทปวิชาการศูนย์สังคีตศิลป์ โครงการสัมมนาพ่อเพลง
แม่เพลง ครั้งที่ 8 คัดมาเฉพาะตอนต้น
ร้องทำนองเก่า
บัวเผื่อน มาเอยแล้วแม่มาเอยเอย
(มาเอยชะแล้วแม่มา)
แม่สาวน้อยอย่าช้า ชะแล้วรำไร

(สวาน้อยอย่าช้า ชะแล้วรำไร)
 ตั้งวงไว้เผื่อ ปู่เสื่อไว้ทำเอย
 (เอียงเอย ชะแล้วไว้ทำ)
 สวาน้อยแม่มา แล้วไว้ไว
 (สวาน้อยแม่มา ชะแล้วไว้ไว)
บัวผัน ใครเหนอ แล้วใครเหนเอย
 (ใครเหนอ ชะแล้วใครเหน)
 เสียงใครมาเรียกหาแม่ ชีจะทำไม
 (ใครมาเรียกหาแม่ ชีจะทำไม)
บัวเฟื่อน ว่าใครน้อแล้วใครเหน
 (เอียงเอย แล้วใครมาเหน)
 ใครมาเรียกหาแม่ นะทำไม
 บอกว่าคู่เก่าของเจ้ามาเกิด
 (เอียงเอย เจ้ามาเกิด)
 ให้มารับเสียเกิด ชะแล้วเป็นไร
 (ให้มารับเสียเกิด ชะแล้วเป็นไร)
บัวผัน บอกไปว่าคู่เก่าของเจ้ามาเกิด
 มารับเอาเกิด ไม่เป็นไร
 แอบมาเป็นผัว เจ้าตัวไม่รู้เอย
 (เอียงเอย ชะแล้วไม่รู้)
 แอบมาเป็นชู้ ชะแล้วเมื่อไร
 (แอบมาเป็นชู้ ชะแล้วเมื่อไร)
บัวเฟื่อน แอบมาเป็นผัวเจ้าตัวไม่รู้เอียงเอย
 (เอียงเอย ชะแล้วไม่รู้)
 แอบมาเป็นชู้ เมื่อไร
 พี่มากอยเป็นครู่ พี่มาอยู่เป็นครึ่งเอย
 (เอียงเอย แล้วเป็นครึ่ง)
 ไม่ควรเลยจะอิงแล้วให้อาย
 (เอียงเอย แล้วให้อาย)
 ๗๗

2. นายไสว วงษ์งาม ต.วังน้ำซับ อ.ศรีประจันต์
 จ.สุพรรณบุรี
 วันพฤหัสบดีที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2518
 เทป เอนก นาวิกมูล หมายเลข 018
 ร้องทำนองปัจจุบัน

บทไหว้ครู
 เอียงเอย...
 ยกพานกำนลกันขึ้นบนหน้าผาก
 ฐปเทียนและหมากทั้งวาริ (ฟังไม่ชัดเจน)
 ลูกจะยกบายศรีขึ้นสี่มุม
 ลูกจะไหว้พระภูมิเจ้าของที่
 ลูกจะไหว้ไตรสูตร องค์พระพุทธา
 (เอย แล้วพุทธา)
 ไหว้ทั้งเทวดาองค์ดี ๆ
 ไหว้ชั้นอินทร์ชั้นพรหมชั้นยมกาล
 ทำวเสสุวรรณอยู่ในลิบลี้
 ไหว้พระโมคคัลลาน้องค์พระสารีบุตร
 ไหว้ทั้งอุณรุทเรื่องฤทธิ
 ไหว้พระพุทธิเจ้าลวงเข้านิพพาน
 ตัดบวงสงสารลงไปลิบลี้
 ได้ฝากศาสนามาตั้งห้าพัน
 พวกเราหรือท่าน ประเดี่ยวนี่
 เกิดมาก็ช้านานไฉน
 ไม่ทันตัวท่านลัทธิ
 เห็นแต่ฝ่าพระบาทองค์พระศาสดา
 (เอยศาสดา)
 เหยียบย่ำอยู่ในป่าเอยพงพี
 พวกเราชาวบริวาร
 ได้ไปนมัสการเสียทุกปี
 จะไหว้พระพุทธรูปที่ล้าไหว้พระธรรมที่เลิศ
 ไหว้พระสงฆ์องค์ประเสริฐอยู่ในโลกโลกีย์
 ที่ซ้อที่เขาข้าพเจ้าจะยก (เอย แล้วจะยก)
 ไหว้ไปทั้งสาวกองค์พระชินสีห์
 ไหว้ทั้งอุณรุทตลอดทั้งอินรัักษ์
 ท่านไปหักกงจักรกันอยู่ในเมืองผี
 ไหว้ทั้งองค์มัลลย์ พระไชยเดร
 ท่านเป็นบริเวณอยู่ในโลกโลกีย์
 ขอให้มาค้าชูเอย กู้หน้า (เอย แล้วกู้หน้า)
 ไปเสียในเวลาเอย แล้ววันนี้...
 (เอย...แล้ววันนี้)

๗๗

ตัวอย่างเพลงพิชฐาน

พิชฐานเอ๋ย มือลูกถือพานพานดอกเอ๋ยพวง
ขอให้ชาติศาสน์กษัตริย์ จงยืนหยัดอยู่คง
(ลูกคู่)

พิชฐานเอ๋ย มือลูกถือพานพานดอกเอ๋ยจำปี
เกิดชาติใดแสนใด ขอให้ได้ผู้หัวใจดีดี
(ลูกคู่)

6.4 โอกาสร้องเล่นที่ปลีกย่อยนอกเหนือจากที่
กล่าวมาแล้ว

การร้องเล่นเพลงในโอกาสอื่น ๆ นั้นมีอยู่อีก
หลายอย่าง เช่น ร้องแก้บน ร้องเล่น เพื่อเรียกคนเข้า
โรงบ่อน การร้องเล่นเพลงอย่างนี้ต้องใช้เพลงที่ผู้บน
ได้บนไว้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ได้เพลงตรงกัน เช่นบน
เพลงยั่วไว้ก็ต้องแก้บนด้วยเพลงยั่วจะใช้เพลงเรือแทน
ไม่ได้

สำหรับเพลงที่นิยมร้องเพื่อเรียกคนเข้าโรง
บ่อนนั้นมีหลายเพลง แต่ที่นิยมกันมากคือเพลงแอ้ว
เกล้าขอ

ตัวอย่างเพลงแอ้วเกล้าขอ

หนังสือ ปัญญาพลรำลึก คณะเพ็ญ ปัญญาพล
คัดมาเพียงบางส่วน หน้า 99 - 100

บทไหว้ครู

ชาย โอหนอ นางเอ๋ย ข้อกระสาวันทากราบไหว้
ขันดอกไม้ยกขึ้นเพียงตา ขันเสมายกขึ้นเพียงคิ้ว
มือสืบนิ้วลูกค้อยวันทา เจ้าน้อยติเลศเย็น ขอ

อัญเชิญลงมาสู่วงแคน

หญิง โอหนอ ไอน้อ อ้ายเอ๋ย ลูกจะมายอกรวอนไหว้
ถวายบังคมพะเหอนน้อย ก้มกราบเทียว
หนอนางเอ๋ย ขออินราบตาคำอยู่ฟ้า เทพดาลง
มาแต้ม ชิดเขียนเจ้าน้อยมารศรี รูปเทียนมาลี
ช้อยจะบูชาครู

ชาย ไอน้อ นางเอ๋ย เทพไทขอได้ฟังแจ้ง เทพถิ่น
แขวงพิมานได้พ้อง ข้าจักท่อง วันทาเพิ่นเทียว
แมงมงามปานหงษ์ ขอเชิญลงมาขอรำค้อยอ้าย

หญิง นวลหวานนวล นวลนี้เอ๋ย นวลสายตาเคืองแค้น
นางนางเอ๋ย น้อยก็เปรียบ ทูลเอ๋ย ดอกไม้ชูเพิ่น
เอ๋ย มาสูมอยู่กลางกอแลนอนวลเอ๋ย ปากบ่อออก
เฮือนน้องยังบ่แซม นี้อุ้มแ้มเฮือนน้องยังบ่มี
สันเว้า ดังนี้เพิ่นเข้าใจบ่ หงษ์สองคอยันแต่บ่ได้
อ้าย

ชาย ทุงกวากวันนกกาหลงหมู่ สาวหลงสู่หอนบ่อน
สาวนอน ดิกอ่อนซอ่อนสีแพน้าค้าง ค้างเจ้า
เอ๋ยปานจะนี่บ่หันมา ตายแท้ลงดินหยัน ๆ
สาวทั้งพันยังงามปานนวล

หญิง นวลหวานนวล นวลพีเอ๋ย นวลหวานดี
ย่อมปราณีนวลเอ๋ย พี่จะมาเว้าวอนช่อนผู้สู่เพิ่น
เอ๋ยสันเกรงใจชาย แลเนื่อนวลเอ๋ย มีหนึ่งแล้ว
จักแอมแ้มสอง ช่อนเฮือน้านองซี้มักจักฮ่ม
จักมาหลงชมบไซเอื้องงามนี้พุมินเอ๋ย สายตา
นางเดียวเจ้าน้อยเจ้าน้อยงามขำ มวยผมดำจะ
ให้น้องทำอันใด

ฯลฯ

กาญจนา อินทรสุวานนท์

บรรณานุกรม

- กุหลาบ มัลลิกะมาส. คติชาวบ้าน. สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, 2509.
- เกษม บุญศรี "เพลงเกี่ยวกับพิธีกรรม : แห่งเทศน์ สวด," ใน เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเรื่องเพลงพื้นบ้านภาคกลาง. ศูนย์สังคีตศิลป์และคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- ปราณี วงษ์เทศ. "เพลงพื้นบ้าน," วารสารศิลปากร. 2 : 1 - 3 ; 8 เมษายน - มิถุนายน 2521.
- มนตรี ตราโมท. การละเล่นของไทย. โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์, 2497.
- สุกัญญา สุขฉายา. เพลงปฎิพากย์ : การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิเคราะห์. วิทยานิพนธ์ อ.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523. อัดสำเนา.
- เอนก นาวิกมูล. เพลงนอกศตวรรษ. โรงพิมพ์เรือนแก้ว, 2521.
- เอนก นาวิกมูล. เพลงบัวไม่สิ้นเสียง. โรงพิมพ์พิมพ์มณฑล, 2518.